

INTERACȚIUNI CONSTRUCTIVE ÎN ORAȘ. CONSTITUCIÓN, CHILE — ORAȘ DESCHIS?/

CONSTRUCTIVE ENCOUNTERS IN THE CITY. CONSTITUCIÓN, CHILE — OPEN CITY?

Miruna CIURA, drd./pHD.c

mirunamciura@gmail.com

Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”, București, RO/
“Ion Mincu” University of Architecture and Urban Planning, Bucharest, RO

Rezumat

De obicei, atunci când vorbim despre versatilitatea mediului construit, vorbim despre posibilitatea unui spațiu de a îndeplini diverse funcții, în același timp sau în diferite momente. Articolul propus susține că versatilitatea, atunci când vorbim despre mediul construit, este, de asemenea, un imperativ etic. Urbanistul și sociologul Richard Sennett propune analiza problemei eticii urbane din perspectiva teoriei sistemelor, argumentând că orașele contemporane funcționează ca sisteme închise, în timp ce un oraș cu adevărat drept ar trebui să funcționeze ca unul deschis. El propune trei caracteristici funcționale ale unui oraș deschis, ilustrând fiecare caracteristică prin diverse exemple anecdotice. Exemplele sale ar putea servi drept ilustrare a conceptului său, dar nu reușesc să răspundă la acest lucru: poate un oraș să fie deschis în întregime? Există orașe care bifează toate casele din modelul său? Odată cu violentul cutremur care a lovit Chile în 2010, a fost distrusă majoritatea orașului de coas-

Abstract

The versatility of the built environment is normally understood to refer to the capacity of a space to have different functionalities, at the same time or at different times. The present article argues that versatility is also an ethical imperative. Richard Sennett, urbanist and sociologist, proposes analysing the issue of urban ethics through the lens of systems theory, arguing that contemporary cities function as closed systems, whereas a truly just city ought to function as an open one. He proposes three functional characteristics of the open city, illustrating each with a variety of anecdotal examples. While his examples serve to illustrate his concept, they fail to answer a specific question: can a city become open in its entirety? Are there any such cities that fit all the criteria of his model? After a violent earthquake shook Chile in 2010, most of the coastal city of Constitución was destroyed, launching an immense reconstruction effort. The present paper argues that the reconstruction process illus-

tă Constitución, lansând un efort imens de reconstrucție. Lucrarea propusă susține că procesul de reconstrucție exemplifică modelul lui Sennett în devenirea unui oraș cu adevărat deschis. Susținem că unul dintre punctele lipsă ale argumentării lui Sennett, și anume inspirația din practicile vernaculare, a fost în centrul acestui proces și al rezultatului său. Susținem, astfel, că „deschis” este un imperativ ontologic în construirea unui oraș echitabil.

Cuvinte cheie/ Keywords

oraș deschis, teoria sistemelor, arhitectură participativă, arhitectură vernaculară, etică urbană, planificare urbană/
open city, systems theory, participatory architecture, vernacular architecture, urban ethics, urban planning

Introducere

Pentru Lefebvre, care a argumentat în favoarea unui „oraș drept”¹, arhitectura este la fel de antrenată și ritualizată ca oricare altă activitate socială (apud Coleman, 2014, p. 10), iar supra-determinarea funcțiilor împiedică posibilitatea unui spațiu de a fi altceva decât ceea ce arhitectul sau urbanistul a conceput în primul rând. Viziunea lui Neil Leach asupra „performativității” spațiului (Leach, 2006, pp. 18-24), inspirată de scrierile lui Judith Butler, este similară cu viziunea lui Lefebvre, într-o anumită măsură. Bazându-se și pe viziunea lui Lefebvre, susține că, dacă planificarea urbană ar contribui la crearea unor orașe drepte, ar trebui să insiste mai puțin asupra rezultatelor previzibile, în favoarea procedurii și a procesului (Iveson și Fincher, 2011, p. 408). „Performativitatea” producerii spațiului, văzută atât ca acțiune individuală, cât și ca acțiune colectivă, poate naște, la rândul ei, relații sociale, care ar putea deschide spațiile către alte posibilități – la ceea ce „ar putea fi” în loc de „ceea ce este” (Stavrídes, 2018, pp. 345-48).

În teoria sistemelor, un sistem deschis este permeabil și răspunde la informații din mediul înconjurător. Richard Sennett susține că orașele de astăzi sunt de fapt sisteme „închise” supra-determinate, argumentând că orașul din secolul al XX-lea trădează „groaza de dezordine a birocratului” (Sennett, 2006, p. 5). El susține că orașul ca sistem deschis ar încuraja interacțiunea între diferite grupuri, oferind fiecărui individ *agency* [agentivitate] în modelarea narațiunii urbane. Atât ca sociolog, cât și ca planificator urban, forța teoriei lui Sennett

trates Sennett’s model of a city becoming a truly open one. An aspect that Sennett omits in his model, namely inspiration from vernacular practices, was in my view the basis for this process and its results. From this perspective, openness is therefore an ontological imperative in building a just city.

Introduction

For Lefebvre, who argued in favour of a “just city”¹, architecture is just as rehearsed and ritualised as any other social activity (apud Coleman, 2014, p. 10), and the over-determination of function hinders the possibility of a space becoming anything other than what the architect or urban planner conceived of in the first place. Neil Leach’s notion of the performativity of space (Leach, 2006, pp. 18-24), inspired by the writings of Judith Butler, is similar to Lefebvre’s vision, to some extent. Building on Lefebvre’s vision, he argues that if urban planning were to contribute to the creation of just cities, it should be less interested in predictable results, and instead concentrate on procedure and process (Iveson and Fincher, 2011, p. 408). The performativity of the production of space, seen both as individual and as collective action, can in turn foster social relations, which could open spaces to other possibilities - to what “could be” instead of “what is” (Stavrídes, 2018, pp. 345-48).

In systems theory, an open system is one that is permeable and responds to information it receives from the surrounding environment. Richard Sennett argues that today’s cities are, in fact, over-determined, “closed” systems, arguing that the 20th-century city betrays the “bureaucrat’s horror of disorder” (Sennett, 2006, p. 5). He argues that the city as an open system would encourage interaction between different groups, offering each individual *agency* in shaping the urban narrative. As both a sociologist and an urban planner,

constă în argumentarea faptului că un sistem permeabil pentru planificarea urbană ar încuraja schimburile culturale, nu fără conflicte, ci chiar în pofida acestora, lăsând loc pentru narațiuni non-lineare și deschise pentru toți cei implicați în aceste schimburi.

Una dintre caracteristicile sistemelor deschise este că acestea se află într-o stare constantă de perturbare (Mulder, 2006, p. 129) – nu sunt coerente. Pentru Sennett, este necesar un anumit grad de incoerență pentru crearea unui sistem deschis (Sennett și Sendra, 2020). Pentru Jane Jacobs, inspirația lui Sennett, un oraș deschis se întâmplă în timp, se dezvoltă lent, dar nu pentru că interacțiunile ar fi rare, ci pentru că orașele deschise există doar ca subiect al grijii sau îngrijirii, iar atașamentul se construiește în timp (Jacobs, 1961). Aceasta este una dintre trăsăturile orașului deschis: este atât un concept spațial – există într-un anumit spațiu, cât și unul temporal – există în timp (are o istorie, are un viitor), cu toate schimbările pe care aceste dimensiuni le implică. Cu toate acestea, întrucât orașele sunt mai ales obiecte spațiale, Sennett se întreabă *care sunt formele spațiale care ar deschide orașul?* El identifică următoarele:

- _teritorii de trecere;
- _obiecte incomplete;
- _narațiuni non-lineare.

Cum definește el aceste forme? Pentru *teritoriile de trecere*, Sennett oferă exemplul improbabil al zidului, susținând că acesta trebuie să rămână poros, să lase viața să curgă prin ei, asemănându-l cu membrana unei celule, care lasă să intre ceea ce este util pentru dezvoltarea sa și luptă împotriva a ceea ce este periculos. Cu toate acestea, pentru ca granița să funcționeze în termenii orașului deschis, ar trebui ca distincția între interior și exterior să fie ambiguă. *Obiectele sau formele incomplete* sunt cele care încurajează crearea de sens în jurul lor sau, în termenii mediului construit, acele clădiri care creează o dorință și stimulează alăturarea altor clădiri în jurul lor. Forma incompletă nu este o dimensiune estetică, ci una ontologică: pe măsură ce clădirile cresc în valoare prin faptul că sunt una în jurul celeilalte (precum oamenii), ele sunt incomplete doar atunci când sunt analizate individual (Sennett și Sendra, 2020, p. 53).

Niciun oraș nu este construit într-o manieră liniară, ci mai degrabă forma lui se schimbă în funcție de fiecare din istoriile sale. Acesta este motivul pentru care Sennett argumentează

the strength of Sennett's theory lies in arguing that a permeable system for urban planning would encourage cultural exchanges, not without conflict, but despite it, leaving room for non-linear and open narratives for all those involved in these exchanges.

One of the characteristics of open systems is that they are in a constant state of disturbance (Mulder, 2006, p. 129), that is to say, they are not coherent. For Sennett, a certain degree of inconsistency is needed to create an open system (Sennett and Sendra, 2020). For Jane Jacobs, Sennett's inspiration, an open city happens in time; it develops slowly, not because interactions are scarce, but because open cities exist only as a subject of care and nurture, and attachment takes time (Jacobs, 1961). This is one of the features of the open city: it is both a spatial concept – it exists in a certain space, and a temporal one – it exists in time (it has a history, it has a future), with all the changes that these dimensions imply. However, since cities are primarily spatial objects, Sennett wonders *what are the spatial forms that would open up the city?* He identifies the following three:

- _passage territories;
- _incomplete objects;
- _non-linear narratives.

How does he define these forms? For *passage territories*, Sennett gives the unlikely example of the wall, arguing that it must remain porous and allow life to flow through it, resembling the membrane of a cell, which lets in what is useful for its development and fights against what is dangerous. However, for the border to function in terms of the open city, the distinction between inside and outside should remain ambiguous. *Incomplete objects or shapes* are those that encourage the creation of meaning around them or, in terms of the built environment, those buildings that create a desire and stimulate the creation of other buildings around them. Incomplete form is not an aesthetic dimension, but an ontological one: as buildings become more valuable by being around each other (like people), they are incomplete only when they are analysed alone (Sennett and Sendra, 2020, p. 53).

No city is built in a linear manner, but rather its shape changes according to each of its histories. This is why Sennett argues against over-determination of function, which leaves

împotriva supra-determinării funcțiunii – nu lasă loc pentru narațiuni viitoare (el dă exemplul dificultății transformării blocurilor de birouri în locuințe). Narațiunea unui oraș ar trebui să urmeze ceea ce el numește *cit * (adică viața sa socială), și nu cea a *ville*-ului (forma sa fizică) (Sennett, 2018). Deși recunoaște că reorganizarea spațiului este mai facilă la scară mică (școli, locuințe), planificatorii urbani și arhitecții ar trebui să proiecteze (și) pentru *narațiuni (incă) nerezolvate* (Sennett și Sendra, 2020, p. 55).

Exemplele de instanțe în care un oraș funcționează ca sistem deschis pe care le expune Sennett sunt o colecție destul de atent curatoriată de acțiuni întreprinse atât de profesioniști, arhitecți, cât și de oameni obișnuiți (Sennett, 2018; Sennett și Sendra, 2020). Ipoteza prezentei lucrări este aceea că *obiectivul orașului ca sistem deschis poate fi și mai ușor de atins dacă ar include în devenirea sa cunoștințe vernaculare*, care, prin definiție, sunt nespecializate și destul de neregulate, existând la scară largă ca o sumă de acțiuni individuale informate de o cunoaștere comunitară (deși oarecum tacită), dar dificil de pus în practică ca acțiune coerentă, colectivă. Mai mult, am putea chiar considera arhitectura vernaculară un sistem deschis în sine, similar cu *software-ul open-source*: rafinat în timp într-o manieră colaborativă și suficient de adaptabil pentru a se potrivi unor contexte particulare.

Pe scurt, orașul deschis este un spațiu democratic, ceea ce înseamnă că formează un loc de întâlnire în care oamenii pot interacționa ca străini și pot găsi soluții constructive pentru viitor. Sennett identifică mai ales exemple anecdotice și sporadice pentru cele trei forme care deschid orașul – prezenta lucrare prezintă cum toate cele trei pot fi aplicate împreună în același oraș, prin deschiderea arhitecților către realitățile, obiceiurile și cunoștințele locale.

Constitución, oraș deschis?

Situat în centrul Chile, pe malul Oceanului Pacific, orașul Constitución găzduiește aproximativ 45.000 de locuitori. De-a lungul istoriei sale, a fost casa sezonieră a pescarilor din tribul Mapuche și al poporului Changa – ambele populații indigene. La sfârșitul secolului al XVIII-lea, zona a fost colonizată de spanioli, iar în 1794 a fost înființat orașul Nueva Bilbao. În 1828, orașul și-a schimbat numele în Constitución. Deși a fost un port chilian important la Pacific în secolul al XIX-lea și gazda unei importante fabrici de prelucrare a ce-

no room for future narratives (he gives the example of the difficulty of transforming office buildings into housing). The narrative of a city should follow what he calls the *cit * (i.e. its social life), and not the *ville* (its physical form) (Sennett, 2018). Although he acknowledges that reorganising space is easier on a smaller scale (schools, housing), urban planners and architects should (also) design for (yet) *unresolved narratives* (Sennett and Sendra, 2020, p. 55).

The examples of instances in which a city functions as an open system that Sennett presents are a fairly carefully curated collection of actions undertaken by architects and other professionals and by ordinary people (Sennett, 2018; Sennett and Sendra, 2020). The hypothesis of this paper is that *the objective of the city as an open system can be easily achieved if it includes vernacular knowledge in its development*, which, by definition, is unspecialised and quite irregular, existing on a large scale as a sum of individual actions informed by community knowledge (although somewhat tacit), but difficult to put into practice as a coherent, collective action. Moreover, we could even consider vernacular architecture an open system in itself, similar to open-source software: refined over time in a collaborative manner and adaptable enough to suit particular contexts.

In short, the open city is a democratic space, which means that it creates a meeting place where people can interact as strangers and find constructive solutions for the future. Sennett identifies mostly anecdotal and sporadic examples of the three forms that open the city; this paper shows how all three can be applied together in the same city, if the architects are open to local realities, customs and knowledge.

Constitución, an open city?

Located in central Chile, on the shores of the Pacific Ocean, the city of Constitución has about 45,000 inhabitants. Throughout its history, it has been the seasonal home of Mapuche fishermen and of the Changa people – both indigenous groups. At the end of the 18th century, the area was colonised by the Spanish, and in 1794 the city of Nueva Bilbao was founded. In 1828, the city changed its name to Constitución. Although it was a major Chilean port in the Pacific in the 19th century and the home of an important

lulozei, astăzi a rămas un oraș neremarcabil. Până în 27 februarie 2010, când unul dintre cele mai puternice cutremure înregistrate vreodată a lovit Chile. Constitución a fost unul dintre cele mai afectate orașe, în special din cauza unui tsunami care a lovit la scurt timp după cutremur.

Contingență prin participare. Noul masterplan pentru Constitución — o narațiune non-lineară

Majoritatea orașelor din America Latină (cu excepția notabilă a celor din Brazilia) nu au beneficiat de programe de planificare urbană la scară largă – inclusiv Chile și, în consecință, cea mai mare parte a țesutului lor urban este informal (Roberts și Wilson, 2009, p. 5). Existența unor astfel de clădiri în Constitución poate explica amploarea daunelor materiale după evenimentele din 2010. În ciuda activității ONG-urilor precum *Un Techo para Chile* (UTpCH), al cărui obiectiv a fost eradicarea tuturor așezărilor informale din Chile până în anul 2010, astfel de inițiative și moduri de acțiune din trecut par să nu fi reușit pe termen lung sau nu se pot angaja pe deplin în îndeplinirea obiectivelor lor, întrucât amploarea distrugerii arată că astfel de inițiative nu sunt ușor de dus la capăt fără ajutorul și implicarea autorităților centrale și fără probleme foarte presante care să grăbească punerea lor în aplicare.

Municipalitățile pot avea un rol activ în luarea deciziilor și pot fi împuternicite fără a avea neapărat autoritate suverană (Bickford, 2000, pp.368-70). Acest lucru a fost deosebit de relevant în conceperea noului plan general pentru Constitución (cunoscut sub numele de Plán de Reconstrucción Sustentable sau PRES, pe scurt), deoarece rolul său nu a fost doar de a repara daunele create de dezastrele naturale din 2010, ci și de a preveni daune de o asemenea amploare pe viitor, mai ales având în vedere activitatea seismică intensă din Chile. Echipa care s-a reunit pentru a lucra la reconstrucție și la PRES a inclus reprezentanți ai ministerului de resort (guvernul din Chile are un minister dedicat problemelor locative), echipa de arhitecți și urbanști de la Elemental (care avea deja parteneriate cu Universitatea Catolică din Chile și compania petrolieră chiliană, COPEC), cărora li s-a adăugat compania de inginerie Arup. Oficialii chilieni au realizat, de asemenea, că o operațiune de o asemenea amploare nu ar putea fi suportată financiar doar de stat, astfel încât au contactat și reprezentanți ai Arauco, fabrica de celuloză, care angajează

pulp mill, today it is an unremarkable city. Or was until until February 27, 2010, when one of the strongest earthquakes ever recorded hit Chile. Constitución was one of the most affected cities, especially due to a tsunami that struck shortly after the earthquake.

Contingency by participation. The new masterplan for Constitución — a non-linear narrative

Most Latin American cities (with the notable exception of those in Brazil) have not benefited from large-scale urban planning programs, and as a result, most of their urban fabric is informal (Roberts and Wilson, 2009, p. 5). The existence of such buildings in Constitución may explain the extent of material damage after the events of 2010. Despite the work of NGOs such as *Un Techo para Chile* (UTpCH), whose goal was to eradicate all informal settlements in Chile by 2010, such old-fashioned initiatives and modes of action do not seem to have succeeded in the long term, or cannot be fully committed to achieving their objectives, as the scale of the destruction shows that such initiatives are not easy to carry out without the help and involvement of central authorities and in the absence of pressing problems that speed up their implementation.

Municipalities can play an active role in decision-making and can be empowered without necessarily having sovereign authority (Bickford, 2000, pp. 368-70). This was particularly relevant in the design of the new masterplan for Constitución (known as the Plán de Reconstrucción Sustentable or PRES, in short), as its role was not only to repair the damage caused by the natural disasters of 2010, but also to prevent damage of such magnitude from happening in the future, especially considering the intense seismic activity in Chile. The team that came together to work on reconstruction and the PRES included representatives of the relevant ministry (the Chilean government has a ministry dedicated to housing), the team of architects and urban planners from Elemental, which already had partnerships with the Catholic University of Chile, and the Chilean oil company, COPEC, to which was added the engineering company Arup. Chilean officials also realised that such a large-scale operation could not be financially supported by the state alone, so they also contacted representatives of Arauco, the pulp mill which directly employs about

în mod direct aproximativ 3.000 de locuitori ai Constitución și aproximativ 10.000 în mod indirect; Arauco a fost de acord să finanțeze cercetarea și dezvoltarea PRES (Long, 2015).

Deoarece orașul a fost distrus într-o proporție atât de mare, aproape totul, de la locuințe la spații comerciale și publice, a trebuit să fie reconstruit. Scopul PRES a devenit nu numai unul de atenuare a efectelor fenomenelor naturale viitoare, ci și recrearea orașului în ansamblu și redarea acestuia cetățenilor săi. Proiectanții aveau nevoie să știe exact care erau prioritățile locuitorilor orașului. Prioritățile trebuiau identificate și, ca atare, o „casă deschisă” a devenit cel mai important spațiu pentru dezvoltarea PRES. În cele 90 de zile pe care le-au avut la dispoziție pentru a elabora PRES în acest mod participativ, peste 6.000 de persoane au vizitat centrul, în timp ce alți 10.000 au vizitat site-ul dedicat și peste 1.200 de idei au fost depuse în cutia poștală; Elemental a organizat în jur de 10 ateliere pe săptămână, 9 „forumuri hibride” și 45 de forumuri specifice, precum și 50 de întâlniri la cerere (solicitate de locuitori) și mai multe întâlniri de „casă”. Când a sosit momentul ca PRES să fie votat, s-au prezentat la vot peste 4.200 de locuitori (Elemental, 2011). În timp ce cea mai mare parte a activității la casa deschisă a fost de a identifica nevoile populației orașului la un nivel mai general, alte activități, cum ar fi forumurile săptămânale „hibride”, au fost specializate: Aravena oferă exemple de discuții despre soluții pentru malurile râului Maule, profund afectat de tsunami și, de asemenea, un loc de importanță pentru securitatea națională, ce a necesitat consultarea armatei, precum și sugestiile pescarilor care obișnuiau să lucreze în oraș, și a proprietarilor de case sau spații comerciale care au fost distruse (Kolson Hurley, 2019). Reacția și sprijinul publicului au fost indispensabile în identificarea priorităților pentru PRES. Li s-a cerut să voteze pe probleme de urgență și, la fel ca în toate procesele participative, opiniile au fost diferite, dar abordarea sintetică care a încurajat discuțiile a fost primordială.

Cetățenii s-au bucurat să participe la eforturile de reconstrucție ale propriului oraș. Un cetățean în vârstă, Dolores Chamorro, a fost foarte încântat să vadă „toți acești tineri arhitecți” întrebând despre ce fel de oraș își doresc locuitorii (Long, 2015). Cu toate acestea, nu toată lumea din oraș a fost mulțumită, iar problemele sociale și politice au apărut în timpul discuțiilor, deoarece cetățenii erau suspicioși unul față de celălalt, față de politicieni sau de reprezentanții

3,000 residents of Constitución and about 10,000 indirectly; Arauco agreed to fund research for and development of the PRES (Long, 2015).

Because the city was destroyed to such a large extent, almost everything from homes to commercial and public spaces had to be rebuilt. The purpose of the PRES had become not only to mitigate the effects of future natural phenomena, but also to recreate the city as a whole and to return it to its citizens. The designers needed to know exactly what the priorities of the city's inhabitants were. Priorities had to be identified and, as such, an “open house” became the most important space for the development of the PRES. In the 90 days they had to prepare the PRES in this participatory way, over 6,000 people visited the centre, while another 10,000 visited the dedicated website and over 1,200 ideas were submitted to the mailbox; Elemental organised around 10 workshops per week, 9 “hybrid forums” and 45 specific forums, as well as 50 on-demand meetings (requested by residents) and several “home” meetings. When the time came for the PRES to be voted on, more than 4,200 people turned out to vote (Elemental, 2011). While most of the open house activity was to identify the needs of the city's population on a more general level, other activities, such as the “hybrid” weekly forums, were more specialised: Aravena provides examples of discussions about solutions for the banks of the Maule River, deeply affected by the tsunami and also a site of national security, which required consultations with the army, as well as suggestions from fishermen who used to work in the city, and homeowners or owners of commercial spaces that were destroyed (Kolson Hurley, 2019). Public feedback and support were essential in identifying priorities for the PRES. They were asked to vote on urgent issues and, as in all participatory processes, opinions were different, but the synthetic approach that encouraged the discussions was paramount.

Citizens were happy to participate in the reconstruction efforts of their own city. A senior citizen, Dolores Chamorro, was very pleased to see “all these young architects” asking about what kind of city the inhabitants wanted (Long, 2015). However, not everyone in the city was pleased, and social and political issues arose during the talks, as citizens were suspicious of each other, of politicians or of the representatives of Arauco, prompting the architects at Elemental to also

Arauco, determinându-i pe arhitecții de la Elemental să își asume și roluri de mediatori, întrucât discuțiile puteau deveni aprinse. Cu toate acestea, astfel de disensiuni au însemnat că locuitorii din Constitución au acționat politic imaginându-și și exprimând tipul de oraș pe care și-l doresc. Acesta este tocmai genul de conflict care Sennett (2018, *passim*) susține că se află la baza creării unui oraș deschis. Prin utilizarea unei abordări participative a proiectării „noului” Constitución, nu ar mai putea exista o supra-determinare a funcțiunii sau impunerea viziunii arhitecților sau a urbaniştilor ca o soluție definitivă pentru oraș. *Consultările pentru și implementarea PRES în anii următori au creat o narațiune non-lineară a mediului construit, la care locuitorii orașului au fost încurajați să contribuie.*

Consultările publice și decizia de a da cetățenilor un cuvânt de spus în proiectarea PRES au dus, de asemenea, la identificarea nevoilor și problemelor care altfel ar fi fost trecute cu vederea într-o abordare de sus în jos. Una dintre cele mai presante probleme identificate a fost calitatea spațiului public.

Spații și clădiri publice – teritorii de trecere

Problema calității slabe a spațiilor publice a apărut frecvent în discuțiile referitoare la PRES, după cum rezuma Aravena, amintindu-și reacțiile locuitorilor: „Orașul a crescut, dar spațiul public e nasol” (Aravena, 2014). Echipa și-a propus să măsoare spațiul public disponibil - în timp ce standardele internaționale recomandă aproximativ 9 metri pătrați de spațiu public per locuitor, în faza de dezvoltare a PRES, Constitución avea doar 2,2 (Elemental, 2011). Arhitecții au presupus, de asemenea, că, în urma distrugerii clădirilor, memoria și moștenirea culturală a orașului s-au pierdut, însă, când au întrebat de fapt cetățenii despre această problemă, acești au spus: „Știți ce, păcat că vechile clădiri au căzut, dar identitatea noastră este legată de natură, nu de arhitectură. Identitatea noastră este legată de râu.” (Kolson Hurley, 2019).

Aproximativ 100 de familii de pescari locuiau în oraș, în cartierul La Poza, care a fost cel mai grav afectat de tsunami. Familiile care locuiau acolo au fost relocate în cele din urmă, dar persista problema urgentă a atenuării efectelor unor posibile viitoare tsunami și inundații. Elemental le-a oferit locuitorilor orașului mai multe opțiuni: construirea unui zid pe care valurile să-l lovească mai întâi, în locul orașului, interzi-

take on the role of mediators since the discussions could become heated. However, such dissensions meant that the inhabitants of Constitución were acting politically in imagining and expressing the type of city they wanted. This is exactly the kind of conflict that Sennett (2018, *passim*) claims is the basis for the creation of an open city. By using a participatory approach to the design of the “new” Constitución, there could no longer be an over-determination of function or the imposition of the architects’ or urban planners’ vision as a definitive solution for the city. *Consultations for and implementation of the PRES in the following years created a non-linear narrative of the built environment, to which the city’s residents were encouraged to contribute.*

Public consultations and the decision to give citizens a say in the design of the PRES also led to the identification of needs and issues that would otherwise have been overlooked in a top-down approach. One of the most pressing issues identified was that of the quality of public space.

Public spaces and places – passage territories

The issue of the poor quality of public spaces appeared frequently in the discussions regarding the PRES, as Aravena summed it up, recalling the reactions of the inhabitants: “The city has grown, but the public space sucks” (Aravena, 2014). The team went out to measure the available public space – while international standards recommend approximately 9 square meters of public space per inhabitant, in the development phase of PRES, Constitución had only 2.2 (Elemental, 2011). The architects also assumed that as a result of the destruction of the buildings, the city’s memory and cultural heritage were lost, but when they actually asked the citizens about this issue, they said: “You know what, it’s a pity that the old buildings have fallen, but our identity is linked to nature, not architecture. Our identity is tied to the river.” (Kolson Hurley, 2019).

About 100 fishing families lived in the city, in the La Poza neighbourhood, which was hardest hit by the tsunami. Families living there were eventually relocated, but the urgent issue of mitigating the effects of future tsunamis and floods persisted. Elemental offered city dwellers several options: building a wall that the waves would hit first, instead of the city, and banning any new construction on the site,

cerea oricărei construcții noi pe amplasament sau un plan de disipare a efectelor unui tsunami prin crearea unei păduri urbane/parc, redând o parte din natură sub forma unui spațiu public (Elemental, 2011). Argumentul creării unui spațiu public democratic de-a lungul malurilor râului, accesibil tuturor, a fost ceea ce i-a convins pe locuitorii orașului cu privire la valoarea sa, iar când a venit momentul votului asupra soluției pentru malul râului, 9 din 10 au votat pentru pădurea urbană (Miranda, 2016). Acum, în loc de 2,2 metri pătrați de spațiu public per locuitor, orașul oferă 6,6 metri pătrați.

PRES a inclus și crearea altor spații publice în afară de parcul din La Poza. Planurile pentru oraș includeau reabilitarea Catedralei și a teatrului municipal, precum și planuri pentru un nou centru cultural și o bibliotecă publică.

Bibliotecile publice sunt considerate garanții a două drepturi ale omului în special: dreptul la informație și dreptul de a participa la viața culturală, conform IFLA (International Federation of Library Associations). Ca atare, bibliotecile pot fi considerate agenți importanți în combaterea inegalității, înțelegerea diferențelor și încurajarea exprimării culturale. În primul rând, bibliotecile sunt spații care garantează accesul egal la cunoștințe pentru toată lumea. Accesul la cunoștințe este indispensabil pentru înțelegerea și recunoașterea propriilor drepturi și exprimarea lor, precum și acordarea acestor drepturi și celorlalți. Accesul la o bibliotecă publică înseamnă acces la înțelegerea diferențelor și a relativității culturale, înseamnă posibilitatea de a înțelege atât propria individualitate, cât și varietățile expresiei culturale. Astfel se pune în discuție o a doua dimensiune: participarea la viața culturală. Bibliotecile sunt locuri în care se pot întâlni oameni care gândesc la fel, sunt spații ce creează cooperare și înțelegere. Pot fi locul din care se nasc mișcările sociale, deoarece inegalitățile nu sunt adesea evidente pentru ochiul neînvățat. De asemenea, bibliotecile pot furniza cunoștințe cu privire la subiecte și probleme pe care educația formală nu le oferă și permit identificarea opiniilor contradictorii, care la rândul lor contribuie la dezvoltarea gândirii critice. Mai mult decât atât, acestea sunt locuri speciale de mediere între străini, deoarece funcționalitatea lor creează modalități specifice de comunicare care au la bază schimbul de cunoștințe, astfel încât întâlnirile pe care bibliotecile le facilitează sunt culturale și constructive prin propria natură.

PRES a inclus, de asemenea, indicații cu privire la materialele care ar fi preferabile pentru noile construcții, precum și

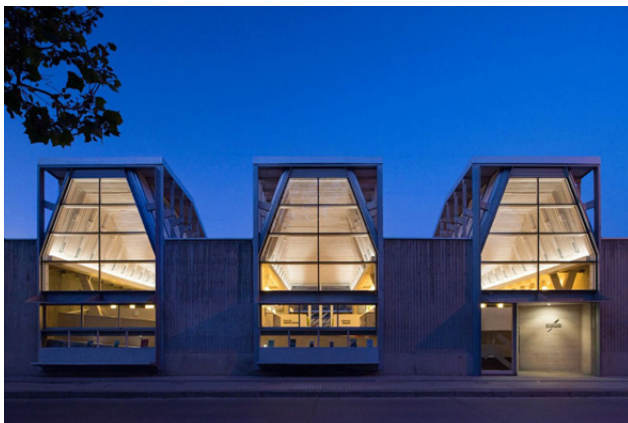
or a plan to dispel the effects of a tsunami by creating an urban forest/park, reclaiming a part of nature in the form of a public space (Elemental, 2011). The argument for creating a democratic public space along the river bank, accessible to all, was what convinced the inhabitants of the city about its value, and when it came time to vote on the solution for the river bank, 9 out of 10 voted for the urban forest (Miranda, 2016). Now, instead of 2.2 square meters of public space per capita, the city offers 6.6.

The PRES also included the creation of other public spaces besides the park in La Poza. Plans for the city included the rehabilitation of the Cathedral and the municipal theatre, as well as plans for a new cultural centre and a public library.

Public libraries are considered guarantors of two human rights in particular: the right to information and the right to participate in cultural life, according to IFLA (International Federation of Library Associations). As such, libraries can be seen as important agents in combating inequality, understanding difference and encouraging cultural expression. First of all, libraries are spaces that guarantee equal access to knowledge for everyone. Access to knowledge is indispensable for understanding and recognising one's own rights and expressing them, as well as granting these rights to others. Access to a public library means access to an understanding of cultural differences and relativity; it means the possibility to understand both one's own individuality and the varieties of cultural expression. Thus, the second dimension arises: participation in cultural life. Libraries are places where like-minded people can meet, they are spaces that foster co-operation and understanding. They can be the place where social movements are born because inequalities are often not obvious to the untrained eye. Libraries can also provide knowledge on topics and issues that formal education neglects and allow the identification of conflicting opinions, which in turn contributes to the development of critical thinking. Moreover, they are special places of mediation between foreigners because their functionality creates specific ways of communication based on the exchange of knowledge, so that the meetings that libraries facilitate are cultural and constructive by their very nature.

The PRES also included guidelines on materials that would be preferable for new construction, as well as provisions

prevederi pentru proiecte viitoare. Conform PRES, pentru a ajuta economia locală să își revină după impactul evenimentelor din 2010, precum și pentru problemele de durabilitate și pentru a accelera efortul de reconstrucție, toate proiectele incluse în PRES ar trebui să folosească materiale provenite din surse locale. Noua bibliotecă publică, o instituție pe care orașul nu o avea înainte de cutremur, a fost proiectată de arhitectul chilian Sebastián Irarrázaval astfel încât să fie construită în principal din cherestea de proveniență locală (Fig. 1). În plus, construirea unei biblioteci în oraș poate fi considerată un efort de combatere a ratelor de analfabetism, deoarece Maule, regiunea în care se află Constitución, reprezintă peste 12% (aproximativ 60.000 de persoane) din populația analfabetă a țării (Montserrat Soto Simeone, 2017).

for future projects. According to the PRES, to help the local economy recover from the impact of the events of 2010, as well as for sustainability concerns and in order to accelerate the reconstruction effort, all projects included in the PRES should use locally-sourced materials. The new public library, an institution that the city did not have before the earthquake, was designed by Chilean architect Sebastián Irarrázaval so that it would be constructed mainly from locally sourced timber (Fig. 1). In addition, building a library in the city can be considered an effort to combat illiteracy rates, as Maule, the region where Constitución is located, represents over 12% (approximately 60,000 people) of the country's illiterate population (Montserrat Soto Simeone, 2017).

Fig. 1. Fațada bibliotecii publice din Constitución, construită majoritar din cherestea de origine locală. Cele trei ferestre masive creează impresia de monumentalitate, acționând, în același timp, ca un teritoriu de trecere între două spații publice, unul la interior, celălalt la exterior./ The facade of the public library in Constitución, built mostly of locally sourced timber. The three massive windows create the impression of monumentality, acting, at the same time, as a passage territory between two public spaces, one inside, the other outside.

Fotografie/Photograph: © Felipe Díaz Contardo/
aasarchieure.com. <https://aasarchitecture.com/2016/12/public-library-constitucion-sebastian-irrazaval.html/public-library-of-constitucion-by-sebastian-irrazaval-04/>

În ceea ce privește arhitectura, cele trei ferestre monumentale corespund celor trei secțiuni ale bibliotecii: cărți și zonă de activitate pentru copii, o secțiune generală, și una dedicată membrilor seniori ai comunității. Pentru a face întregul spațiu mai accesibil, atât pentru copii, cât și pentru vârstnici, zona centrală a bibliotecii este înconjurată de o rampă de acces. Înălțimea ferestrelor permite lumină naturală pentru cea mai mare parte a zilei, reducând, de asemenea, costurile utilizării luminii artificiale. Lumina naturală este amplificată prin vopsirea elementelor din lemn de pin într-o nuanță mai deschisă decât ar fi avut-o în mod natural, în timp ce navele reticulate din lemn permit concentrarea luminii în zona de lectură. Întregul proces de construcție și sarcinile mecanice

In terms of architecture, the three monumental windows correspond to the three sections of the library: books and an activity area for children, a general section, and one dedicated to senior members of the community. To make the whole space more accessible, both for children and older people, the central area of the library is surrounded by an access ramp. The height of the windows allows natural light for most of the day, while also reducing the costs of using artificial light. Natural light is amplified by painting pine elements in a lighter shade than they would have naturally had, while reticulated wooden naves allow light to be concentrated in the reading area. The entire construction process and mechanical loads are visible inside the library, and the wooden

sunt vizibile în interiorul bibliotecii, deoarece grinzile și stâlpii din lemn, precum și corpurile de iluminat, sunt lăsate să fie cât mai vizibile posibil. Clădirea bibliotecii respectă cadrul natural al orașului, precum și „moștenirea sa industrială”. Timp de 50 de ani înainte de cutremurul din 2010, principala activitate economică a orașului a fost ingineria lemnului de proveniență locală și extracția celulozei din pastă de lemn, iar fabrica Arauco din oraș este în continuare cel mai mare angajator din zonă. Potrivit proiectului, construcția bibliotecii s-a realizat cu ajutorul tâmplarilor locali, „extrem de talentați” (Mombiela, 2019). Singurele părți ale clădirii care nu au fost construite din lemn au fost paravanele de protecție, din beton turnat, care au fost lăsate la vedere, și cele trei ferestre monumentale care se deschid spre piața publică de peste drum. În timp ce aceste artificii estetice pot fi soluții pentru o serie de lucruri, de la modă la disponibilitatea resurselor, ele sunt, de asemenea, urme ale locuirii specifice arhitecturii vernaculare, despre care vorbea Heidegger în *A construi A locui A gândi*.

Pentru a încuraja interacțiunile din orașe, urbanistii și arhitecții ar trebui să renunțe la noțiunile preconceptuate ale utilizărilor „adevate” ale spațiului public (Iveson și Fincher, 2011, p. 413). Locuitorilor din orașe trebuie să li se permită intervenții prin care să folosească spațiul public în funcție de nevoile lor specifice. Aceasta înseamnă să acționeze în moduri care nu pot părea „adevate” profesioniștilor, precum și comportamente care nu ar putea fi prezise și încorporate în modele care sunt făcute să funcționeze la scară largă - întrucât nevoile și comportamentele particulare sunt la fel de diverse ca indivizii, spațiile publice trebuie să rămână deschise posibilităților care pot apărea pe loc, într-o manieră neregulată. Cu toate acestea, un design care este „deschis posibilităților” nu este neapărat unul care rămâne nedefinit, ci mai degrabă unul versatil. De fapt, obsesia supra-determinării formei și funcțiunii face adesea ca unele spații publice să fie proiectate ca „neprietoare”, făcându-le imposibil de utilizat în alte scopuri decât cele prevăzute în designul lor original, pentru a evita utilizarea lor de către categorii nedorite - cel mai adesea persoanele fără adăpost (Bickford, 2000).

Relația dintre bibliotecă și mediul înconjurător a fost, de asemenea, inclusă în proiectarea ei. În interior, podeaua a fost ridicată pentru a oferi o vedere a parcului de peste drum. Mobilierul din lemn și alegerile cromatice sunt, de asemenea, inspirate din parc. Cu toate acestea, cel mai interesant

beams and pillars, as well as the lighting fixtures, are left to be as visible as possible. The library building respects the natural environment of the city, as well as its “industrial heritage”. For 50 years before the 2010 earthquake, the city’s main economic activity was engineering locally sourced wood and pulp extraction from wood, and the city’s Arauco plant is still the largest employer in the area. According to the project description, the construction of the library was done with the help of “extremely gifted” local carpenters, (Mombiela, 2019). The only parts of the building that were not built of wood were the firewalls, made of cast concrete, that were left exposed, and the three monumental windows that open to the public square across the street. While these aesthetic artifices can be solutions to a number of things, from following fashion to resource availability, they are also traces of habitation specific to vernacular architecture, which Heidegger spoke of in *Building Dwelling Thinking*.

In order to encourage interactions in cities, urban planners and architects should abandon preconceived notions of “appropriate” uses of public space (Iveson and Fincher, 2011, p. 413). Residents of cities must be allowed agency to use public space according to their specific needs. This means acting in ways that may not seem “appropriate” to professionals, as well as behaviours that cannot be predicted and incorporated into models that are made to function on a large scale; since particular needs and behaviours are as diverse as individuals, public spaces must remain open to the possibilities that may arise on the spot, in an irregular manner. However, a design that is “open to possibilities” is not necessarily one that remains undefined, but rather a versatile one. In fact, the obsession with over-determining form and function often causes some public spaces to be designed as “unwelcoming”, making them impossible to use for purposes other than those provided in their original design, or discouraging their use by unwanted categories—most often homeless people (Bickford, 2000).

The relationship between the library and the environment was also included in its design. Inside, the floor has been raised to provide a view of the park across the street. Wooden furniture and colour choices are also inspired by the park. However, the most interesting aspect of the library’s de-

aspect al designului bibliotecii este alegerea arhitectului de a-i face și exteriorul funcțional. Bazele celor trei ferestre monumentale sunt folosite pentru a afișa noi apariții în interior, în timp ce, în exterior, câte o bancă a fost adăugată în fața lor; astfel biblioteca a devenit, de asemenea, un spațiu de odihnă pentru trecători, iar boltile îi protejează de căldură sau ploaie.

Locul ales pentru amplasarea unei biblioteci într-un oraș are un mare efect atât asupra impactului acesteia asupra comunității pe care o deservește, cât și asupra utilizării sale (Iveson și Fincher, 2011). Noua bibliotecă din Constitución a fost construită la doar câțiva metri distanță de Catedrala Catolică a orașului. Fațada catedralei a fost distrusă în timpul cutremurului și a fost una dintre primele clădiri din oraș care au fost reconstruite. În timp ce formal ilustrează reinterpretarea specific latino-americană a bisericilor baroce europene, miezul construit dezvăluie o abordare vernaculară – este construită pe o structură din lemn, cu pereți din chirpici. Biblioteca poate părea să aibă o fațadă monumentală, dar pusă în context, nu concurează vizual cu lăcașul de cult (Fig. 2).

sign is the architect's choice to make its exterior functional as well. The bases of the three monumental windows are used to display new book entries inside, while, outside, a bench has been added in front of them; thus the library has also become a resting place for passers-by whom the vaults protect from heat or rain.

The place chosen for the location of a library in a city has a great effect both on its impact on the community it serves and on its use (Iveson and Fincher, 2011). The new library in Constitución was built just a few meters away from the city's Catholic Cathedral. The facade of the cathedral was destroyed during the earthquake and was one of the first buildings in the city to be rebuilt. While formally illustrating the specifically Latin American reinterpretation of European Baroque churches, the built core reveals a vernacular approach – it is built on a wooden structure with adobe walls. The library may seem to have a monumental facade, but in context, it does not compete visually with the place of worship (Fig. 2).

Fig. 2. Vedere din zbor de pasăre asupra bibliotecii publice din Constitución și a Catedralei Catolice. Privită ca obiect singular, designul bibliotecii o face să pară de dimensiuni monumentale, însă în context, alături de Catedrală, se relevă o proporție mai apropiată de adevăr. Oricât de nouă și de necesară ar fi biblioteca, este doar o mică parte din identitatea orașului, în comparație cu istoria sa îndelungată./Bird's eye view of the public library of Constitución and the Catholic Cathedral. Seen as a singular object, the design of the library makes it seem of monumental dimensions, but in the context, next to the Cathedral, a proportion closer to the truth is revealed. As new and necessary as the library is, it is only a small part of the city's identity, compared to its long history.

Fotografie/Photograph: © Felipe Díaz Contardo/ aasarchieure.com. <https://aasarchitecture.com/2016/12/public-library-constitucion-sebastian-irrazaval.html/public-library-of-constitucion-by-sebastian-irrazaval-02/>

Biblioteca, împreună cu Catedrala, creează o istorie vizuală a patrimoniului cultural al oraşului, atât material, cât şi imaterial. În timp ce forma Catedralei este un simbol al trecutului colonial al ţării, precum şi al spiritualităţii locuitorilor oraşului, materialitatea sa încorporează cunoştinţe şi interpretări locale, în timp ce biblioteca este martorul istoriei foarte recente a oraşului. Atât biblioteca, cât şi Catedrala sunt simboluri ale influenţei reciproce dintre mediul înconjurător şi locuitori, la diferite momente în timp. În timp ce una este îndreptată spre trecut, cealaltă este pregătită să înfrunte şi să modeleze viitorul, la fel ca *Angelus Novus* al lui Paul Klee. Într-un fel, în Constitución, îngerul istoriei imaginat de Walter Benjamin îşi împlineşte speranţa de a construi pe ruinele ce i se prezintă la picioare.

Discuţiile cu locuitorii oraşului au relevat nevoia presantă a unor spaţii publice de calitate care să readucă în prezent relaţia îndelungată a oraşenilor cu natura ce-i înconjoară. Crearea unei biblioteci publice accentuează nevoia de a asigura un viitor mai bun pentru locuitori. Noua bibliotecă, pusă în dialog cu vechea Catedrală, creează o istorie cu final deschis a oraşului. Arhitectura bibliotecii o deschide către stradă, devenind parte din ea. Noile spaţii şi clădiri publice ale oraşului devin, astfel, *teritorii de trecere* între trecutul şi viitorul său.

Spaţii private – obiecte incomplete

Spaţiul privat al locuinţei este adesea văzut ca o retragere liniştitoare din viaţa publică şi din dezordinea politicii care există în spaţiul public (Sennett, 1976). Cu toate acestea, locuinţa este o problemă la fel de politică ca oricare alta, mai ales în ceea ce priveşte disponibilitatea acesteia pentru grupurile marginalizate, cum ar fi persoanele fără adăpost, cel mai recent vizibilă în discuţiile despre posibilitatea acestor grupuri de a păstra „distanţarea socială” şi „autoizolarea” în pandemia actuală. În urma cutremurului şi tsunami-ului din 2010, o proporţie considerabilă a locuitorilor oraşului Constitución a rămas fără adăpost.

Unităţile locative de urgenţă proiectate de Elemental ca prim răspuns după tsunami au oferit adăpost temporar doar celor strămutaţi. O mare parte din PRES trebuia să găsească soluţii pentru problema locuinţelor şi, întrucât studioul avea doar 90 de zile pentru a finaliza elaborarea planului, au economisit timp folosind o soluţie care şi-a dovedit avantajele şi

The library, together with the Cathedral, creates a visual history of the city's cultural heritage, both material and immaterial. The shape of the Cathedral is a symbol of the country's colonial past as well as of the spirituality of the city's inhabitants and its materiality incorporates local knowledge and interpretations whereas the library bears witness to the city's very recent history. Both the library and the Cathedral are symbols of the mutual influence between the environment and the inhabitants, at different moments in time. While one is focused on the past, the other is ready to face and shape the future, just like Paul Klee's *Angelus Novus*. In a way, in Constitución, the angel of history imagined by Walter Benjamin fulfils its hope of building on the ruins presented at its feet.

Discussions with the city's residents revealed the pressing need for high-quality public spaces that would bring back the long-term relationship of the citizens with the nature around them. The creation of a public library emphasises the need to ensure a better future for the inhabitants. The new library, in dialogue with the old Cathedral, creates an open-ended history of the city. The architecture of the library opens it to the street, becoming part of it. The new public spaces and buildings of the city thus become *passage territories* between its past and its future.

Private spaces - incomplete objects

The private space of the home is often seen as a reassuring withdrawal from public life and from the political disorder that exists in the public space (Sennett, 1976). However, housing is as much a political issue as any other, especially in terms of its availability to marginalised groups, such as homeless people, most recently seen in discussions about the possibility of these groups to keep their “distance” and “self-isolate” in the current pandemic. Following the 2010 earthquake and tsunami, a considerable proportion of Constitución's inhabitants were rendered homeless.

The emergency housing units designed by Elemental as a first response after the tsunami provided temporary shelter only to the displaced. Much of the PRES had to find solutions to the housing problem, and since the studio had only 90 days to complete the plan, they saved time by using a solution that proved its worth on other occasions: they de-

cu alte ocazii: au decis să construiască „o jumătate de casă bună” (Fig. 3). În prima fază a dezvoltării PRES, Elemental a prezentat mai multe variante ale casei lor pe jumătate construite cetățenilor din Constitución și au adaptat opțiunile la nevoile lor. Cele mai scumpe și „fundamentale” elemente ale casei ar trebui să fie construite de aceștia, lăsând locuitorii să adauge elementele mai ieftine (pereți, mobilier, decor). În conformitate cu cerințele pe care le-au redactat în PRES, structura caselor a fost realizată din lemn.

cided to build “half a good house” (Fig. 3). In the first phase of developing the PRES, Elemental presented several variants of their half-built house to the citizens of Constitución and adapted the options to their needs. The most expensive and “fundamental” elements of the house should be built by them, leaving the inhabitants to add the cheapest elements (walls, furniture, decor). In accordance with the requirements they drafted in the PRES, the structure of the houses was to be made of wood.

Fig. 3. Câteva din „jumătățile de case” din Constitución. Locuința din dreapta este la stadiul original al designului (cel la care toți locuitorii și-au primit locuințele). Casa din stânga este un exemplu de locuință care a fost completată și adaptată nevoilor locuitorilor săi./Some of the “half-houses” in Constitución. The house on the right is at the original design stage (the one at which all the residents received their homes). The house on the left is an example of a house that has been completed and adapted to the needs of its inhabitants.

Fotografie/Photograph: © C-Monster.net/ flickr.com. <https://www.flickr.com/photos/arte/35320108601/in/photostream/>

În proiectarea locuințelor incrementale, Aravena s-a bazat pe o trăsătură culturală: în toată America Latină există un tipar de auto-construcție a locuințelor informale (Aravena, 2010b; Espino 2015), o soluție vernaculară la lipsa fondului locativ accesibil. Chiar și atunci când a descris raționamentul din spatele propunerii unei păduri urbane ca soluție pentru cartierul La Poza din Constitución, el a argumentat împotriva „interzicerii instalării în zona zero”, spunând că o astfel de soluție ar fi funcționat cu o populație mai disciplinată, dar în Chile acea întindere de teren ar fi fost ocupată ilegal și ar fi fost umplută cu construcții informale în câteva săptămâni (Aravena, 2014). Într-un efort de a respecta costurile limitate, soluția s-a dovedit viabilă; totuși, având în vedere activitatea seismică intensă din Chile, inserțiile trebuiau făcute într-un mod care să nu pună în pericol construcția sau pe cei din jur. Elemental a dezvoltat, o serie de ateliere și instruirii pentru vi-

In the design of the incremental housing units, Aravena was inspired by a cultural specificity: throughout Latin America there is a pattern of DIY construction of informal housing (Aravena, 2010b; Espino 2015), a vernacular solution to the lack of accessible housing. Even when he described the reasoning behind the proposal for an urban forest as a solution for the La Poza neighbourhood in Constitución, he argued against “banning installation on ground zero”, stating that such a solution would work with a more disciplined people, but in Chile that stretch of land would have been illegally occupied and filled with informal constructions in a matter of weeks (Aravena, 2014). In an effort to keep to a limited budget, the solution proved viable; however, given the intense seismic activity in Chile, the insertions had to be made in a way that did not endanger the building or those around it. Elemental had to develop a series of workshops and train-

itorii locuitori ai proiectelor lor, astfel încât aceștia să aibă nu numai opțiunea și posibilitatea de a adapta structurile, ci și cunoștințele adecvate pentru a face acest lucru în siguranță.

Această abordare holistică și participativă a analizat nevoile locuitorilor înainte de a proiecta soluții și a anticipat construcția spontană (care s-ar fi întâmplat oricum) prin crearea unui cadru în care acestea puteau fi realizate în condiții de siguranță. S-a oferit o soluție rapidă la o nevoie urgentă, fără a sacrifica calitatea designului sau opțiunile pe care locuitorii le-au avut odată ce se stabiliseră acolo. Deși „produsele” care au fost livrate beneficiarilor au fost omogene în structură, porozitatea lor a lăsat loc pentru intervenții care au evidențiat diferențele de gust, sensibilități, nevoi ale celor care le locuiesc, în timp ce cadrul omogen a adăugat individualitate fiecărei locuințe prin contrast (Aravena, 2010a).

Acest tip de sistem permite reglementare internă: locuințele individuale devin un instrument social care reunește oamenii dintr-o comunitate. În cazul jumătăților de case din Constitución, acest lucru s-ar putea traduce printr-un schimb de resurse: dacă un membru al comunității are mai multe unelte, le poate împărtăși cu alții. Vopseaua rămasă de la o casă ar putea fi folosită pentru pereții altele și așa mai departe. Împărtășind planurile și resursele, comunitatea ajunge în cele din urmă la reguli comune. Nu numai că mediul construit le permite acest lucru și posibilitatea de a interveni direct asupra sa, cât influențează și relațiile constructive care se pot lega între indivizi prin aceste acțiuni.

Solidaritatea și simpatia nu trebuie să fie distincte, așa cum propune Arendt (apud Bickford, 2000, p. 371), ci ar trebui să lucreze împreună în a analiza modul în care mediul construit poate schimba perspective în cunoașterea străinilor, creând posibilitatea unei politici cu adevărat democratice. În cazul caselor construite pe jumătate, fiecare dintre ele încorporează utilizări și semnificații relevante pentru locuitorii lor și, în ansamblu, cartierul încorporează semnificațiile comune ale comunității. Mediul construit a modelat modul în care oamenii ar putea acționa și, la rândul său, acțiunile oamenilor au modelat mediul pentru a răspunde cel mai bine nevoilor și valorilor lor. Nu mai sunt o soluție rapidă la o criză umanitară, ci un simbol al cooperării dintre colegi care obișnuiau să fie străini. Un *obiect incomplet* a creat o comunitate.

ing sessions for the future inhabitants of their projects, so that they would not only have the option and the possibility to adapt the structures, but also the appropriate knowledge to do so safely.

This holistic and participatory approach analysed the needs of the inhabitants before designing solutions and it anticipated spontaneous construction (which would have happened anyway) by creating a framework in which it could be carried out safely. A quick solution to an urgent need was offered, without sacrificing the quality of the design or the options that the residents had once they settled there. Although the “products” that were delivered to the beneficiaries were homogeneous in structure, their porosity left room for interventions that highlighted the differences in taste, sensibilities and needs of those who lived in them, while the homogeneous framework added individuality to each home by contrast (Aravena, 2010a).

This type of system allows for internal regulation: individual housing becomes a social tool that brings people together in a community. In the case of the half-houses in Constitución, this could translate into an exchange of resources: if a member of the community has more tools, they can share them with others. The paint left from one house can be used for the walls of another and so on. By sharing plans and resources, the community finally establishes common rules. Not only does the built environment allow this and the possibility to intervene directly on it, but it also influences the constructive relationships that can be created between individuals through these actions.

Solidarity and sympathy need not be distinct, as Arendt proposes (according to Bickford, 2000, p. 371), but should work together in analysing how the built environment can change perspectives in getting to know strangers, creating the possibility of a truly democratic policy. In the case of half-built houses, each of them incorporates uses and meanings relevant to their inhabitants and, as a whole, the neighbourhood incorporates the common meanings of the community. The built environment has shaped how people might act, and in turn, people's actions have shaped the environment to best meet their needs and values. They are no longer a quick solution to a humanitarian crisis, but a symbol of cooperation between colleagues who used to be strangers. An *incomplete object* has created a community.

Deși Sennett are dreptate când afirmă succesul sociologic al caselor incomplete, greșește în a evalua rezultatul acestora drept un „dezastru arhitectural” (Sennett, 2018). Aravena a fost inspirat, parțial, de eseu lui John Turner – „Housing as a Verb”. Pentru Turner, procesul arhitectural și locuința în sine sunt bucle de *feedback* în care activitățile și realizările actorilor sunt definite de așteptările lor, care sunt dependente de context și care, la rândul lor, modelează și schimbă contextul, după care procesul poate începe din nou (Turner, 1972, pp. 159-60). În ceea ce privește arhitectura, acest lucru se traduce prin proiectarea de case nu ca un obiect dat, final, ci ca o experiență continuă. Plecând de la teoria lui Turner, într-un interviu, Aravena susține că arhitecții proiectează „substantive” (ferestre, etaje, case), atunci când, de fapt, ar trebui să proiecteze verbe – experiențe sau, mai bine zis, oportunitățile care le stimulează (Moore, 2016). Argumentul său seamănă izbitor cu cel pe care îl oferă Heidegger atunci când propune să folosească „a construi” și „a locui” în loc de arhitectură, pentru a nu evidenția obiectul, ci existența acestuia în timp și pe cei care îl locuiesc. Pentru Aravena, experiența continuă a arhitecturii înseamnă că „tradițiile locale și sensibilitățile culturale, toate acele lucruri pe care noi [arhitecții] le oțimem, tind să se întâmple spontan în a doua jumătate a construcției” (Aravena, 2010b, pp. 87-88).

O locuitoare a acestui experiment locativ, Oriana Pinochet, a fost sceptică la început, dar a spus că acum este foarte bucurată că are vecini, deoarece toți se simt mai în siguranță (Valencia, 2016). Un alt cetățean al orașului susține că, deși, uneori, procesul de reconstrucție le-a cerut mai mult decât și-au imaginat și chiar a provocat conflicte, a fost într-adevăr un proces de învățare care a ajutat la încheierea comunității (Long, 2015). În conformitate cu expresia lui Sennett, „deschis” nu este o categorie estetică, așa cum spune el, ci una ontologică.

Echipa de la Elemental a fost criticată pentru că nu a acționat într-o manieră „activistă” în proiectele sale. Această critică provine dintr-o înțelegere a activismului mai adecvată arhitecților și urbanistilor din anii 1960 și 70, care, inspirați de „dreptul la oraș” al lui Lefebvre, au avut o atitudine mai înclinată spre stânga sau au fost de-a dreptul de stânga în discursul și practica lor. Arhitectul sau urbanistul activist de astăzi are alte atitudini și instrumente. Arhitecții activiști ai secolului al XXI-lea sunt cei care pun bazele pe care pot fi create diferențe semnificative, instrumentul lor esențial fiind

Although Sennett is right in asserting the sociological success of incomplete houses, he errs in evaluating their outcome as an “architectural disaster” (Sennett, 2018). Aravena was partly inspired by John Turner’s essay “Housing as a Verb”. For Turner, the architectural process and the home itself are feedback loops in which the actors’ activities and achievements are defined by their expectations, which are context-dependent and which, in turn, shape and change the context, after which the process can begin again (Turner, 1972, pp. 159-60). In terms of architecture, this translates into designing houses not as a given, final object, but as a continuous experience. Starting from Turner’s theory, in an interview, Aravena argues that architects design “nouns” (windows, floors, houses), when, in fact, they should design verbs - experiences or, rather, the opportunities that stimulate them (Moore, 2016). His argument is strikingly similar to that made by Heidegger when he proposes to use “build” and “dwell” instead of architecture, so as not to highlight the object, but its existence in time and of those who inhabit it. For Aravena, the continuous experience of architecture means that “local traditions and cultural sensibilities, all those things that we [architects] omit, tend to happen spontaneously in the second half of the construction” (Aravena, 2010b, pp. 87-88).

A resident of this housing experiment, Oriana Pinochet, was skeptical at first, but later admitted she was very happy to have neighbours because everyone felt safer (Valencia, 2016). Another city resident claimed that, although sometimes the reconstruction process required more than they imagined and even provoked conflicts, it was indeed a learning process that helped unite the community (Long, 2015). In Sennett’s terms, “open” is not an aesthetic category but an ontological one.

The team at Elemental were criticised for not acting in a more “activist” manner in their projects. This critique stems from an understanding of activism by architects and urban planners more appropriate in the 1960s and 1970s, when, inspired by Lefebvre’s “right to the city,” they had a more left-leaning or outright leftist attitude in their discourse and practice. Today’s activist architect or urban planner has other attitudes and tools. Activist architects of the 21st century are the ones who lay the foundations on which significant differences can be created, their essential tool being intervention

intervenția (crează contextul și oportunitatea de a interveni în procesul de proiectare comunitățile locale), iar metoda lor este proiectarea participativă (McGuirk, 2015).

Concluzii

Implicând comunitatea locală în dezvoltarea PRES și în elaborarea priorităților pentru reconstrucția orașului, a fost creată o *narațiune non-liniară*, care să țină seama de nevoile cetățenilor. Noua bibliotecă publică, care se deschide către mediul înconjurător, zidurile în sine devenind parte a spațiului public, devine un *teritoriu de trecere* între istoria orașului și viitorul său, precum și între natură și mediul construit. Locuitorii orașului Constitución au cooperat la construirea jumătăților de case bune: *obiectul incomplet* a permis fiecărui locuitor să își adapteze locuințele la nevoile și preferințele specifice, oferind în același timp contextul în care o comunitate mai coezivă s-ar putea dezvolta. Elemental nu au acționat doar ca activiști în termenii lui Justin McGuirk (McGuirk, 2015, pp. 34-53), ci au pus bazele unui oraș deschis, așa cum îl imaginează Richard Sennett.

Pentru Richard Sennett, orașul deschis este atât un concept spațial, cât și un concept temporal, în consecință, interpretăm „deschis” ca o *dimensiune ontologică*. Orașele deschise nu sunt concepute ca atare, ci devin așa în timp, prin relațiile care se leagă în ele: între indivizi, dar și între ei și mediul construit. Un oraș deschis permite acestor relații să se reconfigureze dinamic: în Constitución, cetățenii care odinioară erau străini au devenit vecini care împărtășeau resurse, care au conceput propriile reguli ce le reflectă propriile nevoi. Ei își modelaseră orașul și locuințele și, la rândul lor, orașul îi aduse împreună în acest proces. Ceea ce fusese un colectiv de indivizi cu nevoi specifice a devenit o comunitate cu valori comune.

Richard Sennett și-a ilustrat cadrul teoretic pentru orașe deschise printr-o colecție atent curatoriată de acțiuni întreprinse atât de profesioniști (arhitecți și urbanisti), cât și de indivizi obișnuiți în crearea mai multor spații deschise, independent unul de celălalt, mai degrabă construind nereglat pe ceea ce era deja acolo. „Conexiunea etică dintre urbanist și orașean constă în practicarea unui anumit tip de modestie”, spune Richard Sennett (Sennett, 2018, p. 302) – din partea

(creating the context and opportunity for local communities to intervene in the design process) and their method participatory design (McGuirk, 2015).

Conclusions

By involving the local community in the development of the PRES and in the elaboration of priorities for the reconstruction of the city, a *non-linear narrative* was created, which would take into account the needs of the citizens. The new public library, which opens to the environment, with the walls themselves becoming part of the public space, becomes a *passage territory* between the history of the city and its future, as well as between nature and the built environment. The inhabitants of Constitución cooperated in building half of the good houses: the *incomplete object* allowed each inhabitant to adapt their dwellings to their specific needs and preferences, while providing the context in which a more cohesive community could develop. Elemental not only acted as activists in Justin McGuirk's terms (McGuirk, 2015, pp. 34-53), but laid the foundations of an open city, as imagined by Richard Sennett.

For Richard Sennett, the open city is both a spatial and a temporal concept, therefore, we interpret “open” as an *ontological dimension*. Open cities are not conceived as such, but become so over time, through the relationships that are created inside them: between individuals, but also between them and the built environment. An open city allows these relationships to be reconfigured dynamically: in Constitución, citizens who were once strangers have become neighbours who share resources, who have designed their own rules that reflect their own needs. They have modelled their city and homes, and in turn, the city has brought them together in the process. What had been a collective of individuals with individual needs has become a community with common values.

Richard Sennett illustrated his theoretical framework for open cities through a carefully curated collection of actions taken by both professionals (architects and urban planners) and individuals accustomed to creating more open spaces, working independently from each other, building irregularly on what was already there. “The ethical connection between urban planner and city dweller consists in practicing a certain type of modesty”, Richard Sennett states (Sennett, 2018,

profioniștilor, în proiectarea de spații accesibile reconfigurării. Din partea cetățenilor, în a trăi deschis printre cei mulți. Orașul deschis ar putea părea incoerent, dar numai pentru cei care caută claritate în loc de diversitate.

Prezenta cercetare contribuie la acest lucru prin prezentarea unui caz în care profesioniștii și persoanele obișnuite acționează împreună în identificarea și crearea de soluții semnificative. Am creionat cum cele *trei forme spațiale* care creează orașul deschis pot fi implementate printr-o *abordare participativă* între municipalitate, proiectanți și cetățeni într-o manieră coerentă. În plus, prezenta lucrare evidențiază importanța recunoașterii și încorporării cunoștințelor și practicii vernaculare în proiectarea de soluții care să ofere cetățenilor posibilitatea de a modela mediul construit, implementând în același timp soluții care să țină cont și de specificul și calitatea mediului natural. Am identificat, în cadrul aceluiași oraș, instanțe pentru cele trei cărămizi care construiesc modelul unui oraș drept ca sistem deschis descris de Sennett. Majoritatea resurselor (interviuri, rapoarte etc.) folosite pentru studiul de caz datează din perioada implementării proiectului și din perioada imediat următoare; cercetări ulterioare ar putea studia dacă și modul în care reconstrucția orașului a reconfigurat relațiile interpersonale în comunitate, folosindu-se mai mult de mărturiile locuitorilor (limitate în literatura disponibilă) și mai puțin de interpretările proiectanților.

Referințe/References

- Aravena, A. (2010a). Monotony and scarcity as elements for complexity as a gain – The Elemental case. Delivered as part of *Blue Workshop: Take on complexity - With integral solutions to an economy of means*, Lafarge-Holcim Foundation. April 15th 2010. Available at http://src.lafargeholcim-foundation.org/dnl/ae225e00-c13a-4e7a-9fac-2207037c454c/F10_BlueWorkshop_Paper_AravenaAlejandro.pdf, accessed March 24th, 2020.
- Aravena, A. (2010b). Elemental-Interview. In *Perspecta* 42. (pp. 85-89). www.jstor.org/stable/41679225.
- Aravena, A. (2014). *My architectural philosophy? Bring the community into the process*. Lecture at TEDGlobal. Rio de Janeiro. October 2014. Available at https://www.ted.com/talks/alejandro_aravena_my_architectural_philosophy_bring_the_community_into_the_process, accessed March 12th, 2020.
- Bickford, S. (2000). Constructing Inequality: City Spaces and the Architecture of Citizenship. In *Political Theory*. 28; 3, (pp. 355-76).
- Coleman, N. (2014). *Lefebvre for Architects*. New York: Routledge.
- Elemental. (2011). *PRES. Sustainable Post-tsunami Reconstruction Masterplan. Constitución, Chile*. Project Entry for Global Holcim Awards 2012. Available at https://src.lafargeholcim-foundation.org/dnl/e1ba425a-324f-4df3-ae55-a63577052e9c/HA11_LQOPT_A12GLfICL_small.pdf, accessed March 20th, 2020.
- Espino, N. (2015). *Building the Inclusive City: Theory and Practice for Confronting Urban Segregation*. New York: Routledge.
- Iveson, K, and Fincher, R. (2011). <<Just Diversity>> In *The City Of Difference. The New Blackwell Companion To The City*. (pp. 407-418). doi:10.1002/9781444395105.ch36.

p. 302). On the part of the professionals, this consists in designing spaces open to reconfiguration; on the part of the citizens, in living openly among many. The open city may seem incoherent, but only to those who seek clarity instead of diversity.

The present research adds to this by presenting a case in which professionals and ordinary people work together in identifying and creating meaningful solutions. We have outlined how the *three spatial forms* that create the open city can be implemented through a *participatory approach* between the municipality, designers and citizens in a coherent manner. In addition, this paper highlights the importance of recognising and incorporating vernacular knowledge and practice in designing solutions that allow citizens to model the built environment while implementing solutions that take into account the specificity and quality of the natural environment. We have identified, within the same city, instances for the three pillars that build the model of a just city as an open system as described by Sennett. Most of the resources (interviews, reports, etc.) used for the case study date from the project implementation period and soon after; further research could uncover whether and how the reconstruction of the city reconfigured interpersonal relationships in the community by relying on more testimonies from the inhabitants themselves (currently limited in the available literature) and less on the interpretations of the designers.

Jacobs, J. (1961/2011). *The Death and Life of Great American Cities*. New York: Random House.

Kolson Hurley, A. (2019). How an Architect Who Designs Half-Houses Rebuilt a City. In *CityLab*. September 26th, 2019. Available at <https://www.citylab.com/design/2019/09/architecture-chile-earthquake-recovery-social-housing/598444/>, accessed March 18th, 2020.

Leach, N. (2006). Belonging. In *Forget Heidegger*. (pp. 15-32). Bucharest: Paideia.

Long, G. (2015). "he rebuilding of Chile's Constitución: how a 'dead city' was brought back to life. In *The Guardian*. February 23rd, 2015. Available at <https://www.theguardian.com/cities/2015/feb/23/rebuilding-chile-constitucion-earthquake-tsunami>, accessed 4th of March, 2020.

McGuirk, J. (2015). *Radical Cities: Across Latin America in Search of a New Architecture*. London: Verso.

Miranda, C. A. (2016). Earthquake lessons: A Chilean city develops a new way of living with nature. In *Los Angeles Times*. June 6, 2016. Available at <https://www.latimes.com/entertainment/arts/miranda/la-et-cam-chile-earthquake-lessons-constitucion-urban-planning-20150604-column.html>, accessed 4th of March, 2020.

Mombiola, C. (2019). Shelter After Earthquake. Public Library Of Constitución By Sebastián Irrázaval. In *Metalocus*. 7.10.2019. Available at <https://www.metalocus.es/en/news/shelter-after-earthquake-public-library-constitucion-sebastian-irrazaval>, accessed March 4th, 2020.

Montserrat Soto Simeone, A. (2017). *Analfabetismo En Chile: ¿Cómo Las Políticas Educativas Contribuyen A Su Erradicación? Análisis Del Plan Nacional De Alfabetización 'Contigo Aprendo*. Dissertation defended at Universidad del Desarrollo, Santiago, Chile.

Moore, R.. 2016. Alejandro Aravena: The Shape of Things to Come. In *The Guardian*. April 10th, 2016. Available at <https://www.theguardian.com/artanddesign/2016/apr/10/architect-alejandro-aravena-pritzker-prize-elemental-housing-iquique-constitucion-tsunami-defences>, accessed March 16th, 2020.

Mulder, A. (2006). Ludwig Von Bertalanffy and the Birth of Open Systems. In *In the Shade of the Commons. Towards a Culture of Open Networks*, (pp. 125-32). Amsterdam.

Roberts, B. R., and Wilson, R. H. (2009). Residential Segregation and Governance in the Americas: An Overview. In *Urban Segregation and Governance in the Americas*, (pp. 1- 20). New York: Palgrave Macmillan.

Sennett, R. (1976/2008). *The Fall of Public Man*. London: Penguin Books.

Sennett, R. (2006). The open city. In *Urban Age*. November, 2006 Available at <https://LSECiti.es/u3d3d134f>, accessed 18th July 2021

Sennett, R. (2018). *Building and Dwelling: Ethics for the City*. London: Penguin Press.

Sennett, R. and Sendra, P. (2020). *Designing Disorder: Experiments and Disruptions in the City*. London: Verso.

Stavrides, S. (2018). The Potentials of Space Commoning: The capacity to act and think through space. In *Commonism: A New Aesthetics of the Real*, Nico Dockx, Pascal Gielen, eds. 345-58. Amsterdam: Valiz.

Turner, John F.C. 1972. Housing as a Verb. In John F.C. Turner & Robert Fichter (Eds.) *Freedom to Build: Dweller control of the housing process*. (pp. 148-75). New York: Collier Macmillan.

Valencia, N. (2016). Three Years in Villa Verde, Elemental's Incremental Housing Project in Constitución, Chile. 18 Jan 2016. *ArchDaily*. Available at <https://www.archdaily.com/780544/three-years-in-villa-verde-elementals-incremental-housing-project-in-constitucion-chile/> ISSN 0719-8884, accessed March 12th, 2020.

¹ Henri Lefebvre creionează, în cartea sa *Le Droit à la Ville* (1968), „orașul drept” ca unul în care locuitorii își recâștigă drepturile asupra orașelor construite, în definitiv, de ei înșiși. Ca răspuns la inegalitatea și inechitățile crescânde din orașe, el descrie „orașul drept” ca unul în care cetățenii au drept de co-creație asupra sa. În practica curentă, aplicarea *dreptului la oraș* poate fi observată în acțiuni precum bugetarea participativă, intervenții cetățenești asupra spațiului public ș.a. În București, de exemplu, putem considera *Street Delivery* ca fiind cel mai reprezentativ eveniment pentru acest concept – de revendicare a spațiului public ocupat de autoturisme pentru pietoni./Henri Lefebvre, in his book *Le Droit à la Ville* (1968), paints the “just city” as one in which the inhabitants regain their rights over cities built, ultimately, by themselves. In response to the growing inequality and inequities in cities, he describes the “just city” as one which citizens have the right to co-create. In current practice, the applications of *the right to the city* can be observed in actions such as participatory budgeting, citizen-led interventions in public space, etc. In Bucharest, for example, we can consider *Street Delivery* as the most representative event for this concept since it claims the public space occupied by cars for pedestrians.